

De Koninklijke Commissaris voor het Migrantenbeleid zou met één scherpe uithaal makkelijker en meer aandacht winnen dan met drie jaar hardnekkig studiewerk. Hoe dan ook, Vlaanderen zowel de politicus in de Wetstraat als de gewone man in de straat, voelde zich aangesproken.

De excellenties reageerden (tactisch) verontwaardigd of (diplomatisch) niet. De burgers stelden zich vooral vragen.

Wat staat er in dat rapport? Welke financiële en economische betekenis heeft de aanwezigheid van de migranten in dit land?

Welke rechten en plichten hebben zij? Wat zijn de krachtlijnen van de voorstellen? Welke maatregelen krijgen voorrang? Hoe moet een efficiënt migrantenbeleid verder uitgebouwd worden als het werk van het Commissariaat straks afgerond wordt...?

Patrick Martens, redacteur binnenland bij Het Belang van Limburg, distilleert de 3.000 bladzijden van de rapporten-D'Hondt tot een verteerbare en verhelderende synthese. Naar de letter en de geest.

ISBN 90 5232 061 6

Patrick Martens

HET RAPPORT DAT NIEMAND

LEEST

LAS

DE LETT
ERENDE
GEEST

Het rapport dat niemand las

LZ
301.183
L-B
MART
92
.ufsia.ufsia.

rapporten - Paula D'Hondt
een synthese

PATRICK MARTENS

het rapport dat niemand las

De rapporten - Paula D'Hondt
een synthese

PATRICK MARTENS

UFSIA-BIBLIOTHEEK

03 02 0233093 9

Uitgeverij BOEK - Zonhoven

COLOFON

Martens, Patrick
HET RAPPORT DAT NIEMAND LAS
De rapporten-Paula D'Hondt
Een synthese

Omslag & vormgeving : J. Pollers
Foto omslag : G. Schepers
Zetwerk : N. Vandeput
Druk : Van Gestel, Retie

NUGI 661
D/1991/5319/12
ISBN 90-5232-061-6

© Uitgeverij BOEK - Zonhoven (B)
Alle rechten voorbehouden.

Uitgeverij BOEK - Berkenenstraat 7 - 3520 Zonhoven - 011/81.68.01

Voorwoord

"Ik wil gelezen worden," zei Douwes Dekker ooit. En hij is gelezen, omdat de zaak waarvoor hij opkwam een rechtvaardige zaak was, en ook wel omdat hij bijzonder goed schreef.

Het is ver van mij om mijn rapporten met het literaire genie van Douwes Dekker te vergelijken, dit zou al te gek zijn, maar het is wél mijn overtuiging dat het om een rechtvaardige zaak gaat en dat het onderwerp belangrijk genoeg is om er tenminste kennis van te nemen.

Dit moet ook de mening geweest zijn van de uitgever en van de auteur van deze publikatie, en ook van u, geachte lezer, zoniet zou u niet eens aan dit voorwoord toe zijn. En gelooft u me - u zowel als de uitgever als de auteur - u hebt het bij het rechte eind. U wil immers zakelijk en uit eerste hand geïnformeerd zijn, en niet via 'van horen zeggen' of via de filter van mensen wiens roeping het blijkt te zijn te desinformereren.

U zal dus merken dat de boodschap die mijn rapporten uitdragen, in hoofdletters uit de titels spreekt. Migrantenbeleid is SAMEN-LEVINGSBELEID (mei 1990), maar dat wordt niet met een wild om zich heen slaande toverstok gerealiseerd. Het is de vrucht van een werk VAN LANGE ADEM (november 1989).

Dat het om een samenlevingsbeleid gaat, blijkt onder meer al uit de doodnuchtere vaststelling dat dit migrantenbeleid tot op heden de eerste en enige hefboom geweest is voor supplementaire financiële inspanningen voor onze eigen Belgische kansarmen. Niet voor niets gaat sedert twee jaar elk jaar voor méér dan een miljard frank naar de eigen kansarme Belgische mensen, wat méér is dan wat bijvoorbeeld naar migranten gaat en wat vroeger zéker niet gebeurde. Dat zoiets nu wél mogelijk is, vind ik bijzonder positief. Van een goed migrantenbeleid worden de eigen mensen beter. Bij een gebrekkig migrantenbeleid – wat synoniem is voor een slecht samenlevingsbeleid – zijn ook niet-migranten verliezers.

De hefbomen van dit samenlevingsbeleid zijn inmiddels bekend : een kwalitatief onderwijs (vooral dit !), een adequaat tewerkstellingsbeleid, een optimale huisvesting, maatschappelijke participatie, enzovoort. Dit, en vele andere hefbomen die ik in mijn rapporten gedetailleerd bespreek, worden door de auteur toegelicht.

Een laatste woord nog. Ben ik een 'migrantencommissaris', zoals sommigen schrijven ? Het woord hindert me niet, al vind ik het erg onvolledig, maar dat men het dan zijn volledige invulling geve, die ik eraan geef. Dit wil zeggen : geen betutteling, maar een discours van rechten en plichten, menselijk geformuleerd, niet hautain, maar in wederzijds respect.

Aan de migranten die in Vlaanderen leven, wil ik vragen : leer mijn taal spreken; ik wil dat u uw dochter de studie- en promotiekansen geeft die Belgische meisjes krijgen; ik wil dat u als moslim even verdraagzaam bent voor mij als ik voor u ben, en dat we daaronder verstaan wat wij Belgen daar normaal onder verstaan (ik laat de onverdraagzamen onder ons even buiten beschouwing); en ik wil dat u meehelpt aan de verfraaiing van onze buurten (ook als de lokale overheid soms zelf mee verantwoordelijk is als het niet meevalt).

Heb ik dan niets aan de eigen mensen te zeggen ? En of... Eén grote les heeft de geschiedenis me geleerd : wie niet van de mens houdt, wie niet van alle mensen houdt, omdat ze allen kind zijn van een moeder en van een hoogste bron van goedheid, die houdt ook niet wezenlijk van zijn eigen mensen.

Ik dank de auteur dat hij de vreselijke karwei op zich genomen heeft om ongeveer 3.000 bladzijden op goed 60 bladzijden samen te vatten. Het is ongetwijfeld een dienst voor de lezer, maar ook voor mij.

*Paula D'HONDT-VAN OPDENBOSCH
Koninklijk Commissaris*

DE KONINKLIJKE COMMISSARIS DIE NIET ZWIJGT

"In de regering zijn er geen vijf ministers die mijn rapporten gelezen hebben." Als koninklijk commissaris voor het migrantenbeleid Paula D'Hondt de gevoelige snaar bij vele excellenties in de Brusselse Wetstraat ooit heeft geraakt, dan was het wel met deze uitspraak voor de camera's van RTL-TV in het weekeinde van 19 en 20 mei 1991.

De zestig ministers en staatssecretarissen in dit land zijn altijd wel op weg van ergens naar iets met een stapel mappen en misschien zelfs met een van de rapporten van Paula D'Hondt onder de arm. Dat ze deze teksten niet eens lezen en in feite alleen maar de schijn hooghouden, dat mocht en kon niet waar zijn. Velen vroegen zich dan ook meteen luidop af wie de vier andere ministers dan wel waren die de rapporten van het koninklijk commissariaat hadden bestudeerd... Gekwetste trots en gedeukte ijdelheid herstellen erg snel in het politieke milieu.

Op andere momenten reageren diezelfde ministers niet zo alert als Paula D'Hondt haar mondje weer eens roert. Spreken en niet zwijgen doet ze trouwens heel bewust en vanuit een historisch bewustzijn dat gevormd werd door haar ervaringen tijdens de Tweede Wereldoorlog. "Nooit meer die

onvrijheid, nooit meer die onverdraagzaamheid, nooit meer die haat," zegt ze daarover in een interview. Het 'spreken en niet zwijgen' is een handelsmerk van haar mandaat en van het koninklijk commissariaat geworden.

• Of dat ook de bedoeling was van het politieke milieu toen Paula D'Hondt en haar Franstalige adjunct Bruno Vinikas op 7 maart 1989 werden benoemd, valt te betwijfelen. En dit ondanks het feit dat dit milieu eens en voorgoed was opgeschrikt door het niet meer weg te cijferen succes van het Vlaams Blok bij de gemeenteraadsverkiezingen in oktober 1988.

De koninklijke commissaris heeft evenwel van bij het begin gesteld en volgehouden dat zij niet wil opdraven zodat anderen geen migrantenbeleid zouden moeten voeren, en dat ze evenmin iemand wil zijn naar wie de politieke verantwoordelijkheid kan worden afgeschoven. Het is trouwens essentieel voor een koninklijk commissariaat dat het deze verantwoordelijkheid of bevoegdheid niet heeft, maar wel voorstellen aanreikt om, in dit geval, een efficiënt integratiebeleid te voeren. De methode van Cardijn – eerst zien, vervolgens oordelen en dan pas handelen – in Paula D'Hondts aanpak maakt het bovendien zeer moeilijk om haar signalen te negeren.

Deze signalen en voorstellen zijn er de voorbije twee en een half jaar ruimschoots geweest, wat in scherp contrast staat met het vluchtelingenbeleid, waarvan bekend is dat de verantwoordelijke beleidsmensen liever een 'stille' politiek voeren. "Wat niet weet, dat niet deert," lijkt hun motto. Door de groeiende stroom van asielzoekers en de toenemende moeilijkheden om deze vluchtelingen op te vangen, is dit

almaar minder vol te houden. De vraag dringt zich trouwens op of het allemaal zo ver had moeten komen als het koninklijk commissariaat nauwer bij dat vluchtelingenbeleid betrokken was geweest, waarvoor Paula D'Hondt in haar eerste rapport in november 1989 nochtans met zoveel woorden had gepleit. Het resultaat lijkt inmiddels te zijn dat de publieke opinie het onderscheid tussen migranten en vluchtelingen beter kan maken.

Toch ligt dit laatste niet altijd voor de hand in een samenleving die, zeker in de grote steden zoals Brussel, Antwerpen, Gent of Luik, steeds meer een multiraciaal en multicultureel uitzicht krijgt. Onder de tien miljoen mensen die nu in België wonen, komen er ruim 550.000 uit een andere lidstaat van de Europese gemeenschap. Bijna 360.000 vreemdelingen komen uit landen van buiten de EG. Officieel is meer dan één Belg op de tien een vreemdeling. Migrantproblemen herleiden tot een zaak van Turken en Marokkanen alleen, zou dus niet correct zijn. Hun aanwezigheid verschilt van regio tot regio. In Vlaanderen maken beide bevolkingsgroepen telkens iets meer dan 15 % van de vreemdelingen uit. Wie illegaal of clandestien in ons land verblijft, is niet bekend en komt dan ook in geen enkele statistiek voor.

De titel 'Het rapport dat niemand las' zou de indruk kunnen wekken dat het werk van het koninklijk commissariaat voor het migrantenbeleid tot nu toe alleen maar een ongelezen berg papier van drieduizend bladzijden heeft opgeleverd. Na een aanvankelijk pessimisme over de mogelijkheden en de politieke haalbaarheid van hun ideeën en voorstellen, delen Paula D'Hondt en haar medewerkers deze mening vandaag zeker niet. De inspanningen die de Vlaamse gemeenschap voor het onderwijs aan migranten wil leveren,

worden zelfs beschouwd als een (voorlopige) kroon op het werk. Een ander gegeven tenslotte, dat verder niet wordt belicht, is het feit dat het migrantenbeleid als een hefboom heeft gewerkt voor het kansarmoedebeleid en dus ook positieve gevolgen heeft voor de Belgen die – al dan niet samen met migranten – in minder gunstige omstandigheden leven. Enkele voorbeelden : een aantal sociale-woningbouwdoosiers in Gent en Antwerpen voor een bedrag van in totaal 1 miljard frank wordt in 1990 en 1991 uitgevoerd, de Sociale Investeringsmaatschappij Limburg mobiliseert in deze provincie 850 miljoen frank voor de renovatie van de mijncités, het Vlaams Fonds voor de Integratie van Kansarmen verdeelt gedurende acht jaar telkens meer dan 1 miljard frank over vijftien steden en gemeenten ten bate van kansarme Belgen en migranten, en vele andere plaatselijke en private initiatieven. Omdat het zo'n belangrijk gegeven is, wijst koninklijk commissaris Paula D'Hondt er zelf ook uitdrukkelijk op in haar voorwoord.

TUSSEN AANPASSEN EN NIET AANPASSEN

In november 1989 stelde koninklijk commissaris Paula D'Hondt haar eerste tussentijds rapport voor. Hoewel ze in de titel van dat rapport al meteen te kennen gaf dat het een werk van lange adem zou worden, liet ze er geen enkele twijfel over bestaan dat de integratie van migranten mogelijk is.

Tegelijk rekende ze onmiddellijk en ondubbelzinnig af met de pleitbezorgers van een 'gedwongen-terugkeerbeleid'. De voordelen van een dergelijk beleid zouden in geen enkele verhouding staan tot de vele miljarden die ervoor moeten worden opgehoest. Geld dat, aldus het commissariaat, "zonder de minste twijfel veel beter kan benut worden voor programma's waar de globale (werkloze) bevolking, zowel Belgen als migranten, baat bij heeft". Een gedwongen-terugkeerbeleid zou de migranten bovendien niet aanmoedigen om zich te integreren. Het zou integendeel van hen nog meer tweederangsburgers maken.

Deze weinig benijdenswaardige positie ^{→ achtergestelde} houdt verband met de oorzaken van de migrantenproblematiek. Het koninklijk commissariaat maakt een onderscheid tussen *typische* en *atypische oorzaken*.

Atypische oorzaken staan in de eerste plaats in verband met het niet of slecht toepassen van de wetgeving. Dit kan gebeuren uit onwil (bijvoorbeeld een gemeentebestuur dat een vestigingsaanvraag van een migrant afwijst) of simpelweg omdat er te weinig mensen en middelen zijn om de administratieve dossiers op tijd te behandelen. Een andere atypische oorzaak schuilt in de sociaal-economische situatie van zeer veel migranten (een gering inkomen, geen of te weinig scholing, enzovoort), maar deze is niet karakteristiek voor migranten, want ook vele Belgen zijn hiervan het slachtoffer.

Typische oorzaken zijn bijvoorbeeld de bepalingen in de verblijfwetgeving met betrekking tot het toelaten van vreemdelingen op Belgisch grondgebied of ook zogenaamde afwijkende cultuuruitingen van migranten in het dagelijks leven, bijvoorbeeld de godsdienstbeleving (inclusief rituele slachtingen), de taal, de gezinsvormen of de kleding (denk aan de heibel die even de kop opstak over het dragen van een hoofddoek door migrantenmeisjes op school).

In extremere vormen kunnen alleen reeds huidskleur en ras tot een feitelijke achterstelling leiden: een dancingsuitbater die migrantenjongeren de toegang weigert omwille van hun huidskleur, een eigenaar die zijn huis niet wil verhuren aan een migrantengezin, politieagenten die onnodige controles uitvoeren, enzovoort. In dat geval ligt racisme en xenofobie (vreemdelingenhaat en vrees of afkeer voor vreemdelingen) aan de grond van het probleem.

Hoe moet het dan met de integratie van de migranten die hier zijn én blijven? Moeten zij zich wél of niet aanpassen? Of is er een middenweg? Het koninklijk commissariaat antwoordt bevestigend op de laatste vraag en pleit voor de *inpassing*.

Het uitgangspunt dat migranten zich moeten aanpassen, steunt op de veronderstelling dat zij zich als een minderheid de normen, waarden en gebruiken van de Belgen – de meerderheid – eigen maken en zo gelijk aan hen worden. Assimileren, heet dit met een geleerd woord.

Wie verdedigt dat migranten zich helemaal niet moeten aanpassen, stelt een onbeperkte eerbied voor hun culturele eigenheid voorop, in de overtuiging dat verschillende culturen elkaar verrijken.

Het koninklijk commissariaat kiest voor geen van deze invalshoeken, omdat in beide gevallen verondersteld wordt dat Belgen over alles eensgezind denken en dat ze zich allemaal overal en altijd op dezelfde manier gedragen, en dit is uiteraard niet waar.

Een andere belangrijke nuance is dat de integratie of inpassing van de migranten beoogd wordt in het openbare of publieke leven. Waarden uit de privé-sfeer (bijvoorbeeld het recht van ouders om te bepalen hoeveel kinderen ze willen) worden buiten beschouwing gelaten. De inpassing van migranten als sleutel voor hun integratie in de publieke sfeer wordt daarbij op drie niveaus bekeken: de openbare orde, al dan niet verwoord in de wetgeving, een reeks sociale basisbeginselen en de cultuuruitingen.

Wat de openbare orde betreft – zoals de gelijke rechten en plichten van man en vrouw in een huwelijk, of gelijk loon voor gelijk werk in het arbeidsrecht – moeten migranten zich aanpassen, zich dus naar deze afspraken en regels in de Belgische samenleving richten.

Omzichtiger is het commissariaat in verband met verworven beginselen en moderne westerse ideeën zoals de emancipatie van de vrouw of de gelijkwaardigheid van verschillende levensbeschouwingen. Zelfs als deze principes en ideeën niet steeds in Belgische wetten en regels terug zijn te vinden, moet terzake "een zo goed mogelijke inpassing" van de migranten bevorderd worden.

Voor het derde niveau - de godsdienstbeleving, de gezinsvormen en andere cultuuruitingen van migranten - roept het koninklijk commissariaat op tot respect voor de culturele verscheidenheid omdat ze kan leiden tot een wederzijdse verrijking.

Inpassing zoals beschreven voor deze drie niveaus moet, om een integratie van migranten mogelijk te maken, ook gekoppeld zijn aan "een structurele betrokkenheid van de minderheden bij de activiteiten en doelstellingen van de overheid", meer bepaald de tewerkstelling, het onderwijs en de huisvesting. Deze inpassing moet tevens steunen op een juist evenwicht tussen de rechten en de plichten, zowel van Belgen als van migranten.

EEN WASLIJST MET 262 VOORSTELLEN

Migranten die zich kunnen inpassen in de Belgische samenleving : het is gemakkelijker gezegd dan gedaan. Toch ontbreekt het niet aan concrete voorstellen van het koninklijk commissariaat voor het migrantenbeleid. Al in haar eerste rapport 'Integratie(beleid) : een werk van lange adem' (november 1989) pakte koninklijk commissaris Paula D'Hondt uit met niet minder dan 81 voorstellen. Het tweede rapport 'Voor een harmonische samenleving' (mei 1990) bevatte opnieuw 181 voorstellen, waarvan een aantal voortborduurde op de ideeën en denkpistes van een half jaar voordien. In juli 1991 stond in een vierde tussentijds rapport één deel terrein in de focus : de huisvesting en het ontstaan van concentratiebuurten waar veel of bijna uitsluitend migranten wonen.

Een gedetailleerde beschrijving van al deze voorstellen ligt niet binnen het bestek van dit boek. We beperken ons tot een summier opsomming die alleszins een goed beeld geeft van de richting van een integratie- of inpassingsbeleid, zoals het koninklijk commissariaat zich dit voorstelt. Bovendien weerhouden we alleen de voorstellen die voornamelijk betrekking hebben op de Vlaamse gemeenschap. Ten slotte moeten we er rekening mee houden dat het vluchtelingenbeleid niet tot het werkkerrein van het koninklijk commissariaat

riaat behoort. Voorstellen die hieromtrent in de tussentijdse rapporten werden gedaan, laten we hier bijgevolg buiten beschouwing. In een volgend hoofdstuk plukken we uit deze waslijst tien meer uitgewerkte hefbomen die volgens Paula D'Hondt essentieel zijn en waarbij ook de al genomen maatregelen worden omschreven.

HUISVESTING

- 1. Het aantal sociale woningen moet worden verhoogd. De politieke inmenging in het beheer van de huisvestingsmaatschappijen moet worden afgebouwd.
- 2. Deze maatschappijen moeten tevens middelen krijgen om hun woningbestand te herstellen. Een voldoende groot aantal woningen moet aangepast zijn aan de woonwensen van migranten (bijvoorbeeld 4 tot 5 slaapkamers).
- 3. Het aantal migranten dat toegelaten wordt tot een sociale woonwijk, kan gebaseerd worden op hun aandeel in de bevolking van een gemeente of buurt. Huisvestingsmaatschappijen en OCMW's kunnen hierop inspelen en overeenkomsten afsluiten over het reserveren van een aantal woningen voor mensen met een laag inkomen, die doorverwezen worden door een OCMW.
- 4. Migranten kunnen geen specifieke maatregelen eisen in het algemene huisvestingsbeleid, maar discriminatie van deze mensen op basis van hun nationaliteit of etnische oorsprong moet evengoed worden vermeden. De huurwetgeving en de bestraffing van discriminaties moeten op elkaar afgestemd worden.

- 5. Op de private woningmarkt moet werk gemaakt worden van ondersteunings- en aankoopprogramma's, het zoeken van private financiers om bouwprojecten mogelijk te maken, de sanering van woningen, enzovoort. De middelen die nu besteed worden in de vorm van premies en toelagen, moeten op een andere manier worden ingezet. In dit verband wordt een huurtoelage verdedigd voor gezinnen met de laagste inkomens, gekoppeld aan de kwaliteiten en minimumvoorzieningen van een woning. De toestemming om te verhuren zou in die zin ook kunnen samengaan met een woonkeuringsattest.
- 6. Eigendomsverwerving door migranten – ook in concentratiewijken – moet worden bevorderd.
- 7. Kleinschalige experimenten, gericht op het samenleven van Belgische bewoners en migranten en op de verbetering van noodzakelijke voorzieningen, moeten worden aangemoedigd.
- 8. Het huisvestingsbeleid in een gemeente moet worden toevertrouwd aan een specifieke dienst. Deze dienst kan huisvestingsprogramma's uitwerken, informatie verstrekken en wijkregies begeleiden.
- 9. Begeleiding van migranten op materieel vlak (het omgaan met elektrische of gasinstallaties, het onderhoud van daken en vensters, enzovoort) moet worden voorzien, met aandacht voor de relaties tussen de wijkbewoners en voor de individuele levensomstandigheden.
- 10. Samenwerking met en ondersteuning van huurdersverenigingen, huisvestingsdiensten verbonden aan mi-

grantenwerkingen en andere kleinschalige woonprojecten moeten worden bevorderd.

- 11. Er moet strenger worden toegezien op logementshuizen, gemeubelde kamers en andere huisvestingsvormen van probleemgroepen in de samenleving. Verhuring in deze deelsector kan via een gemeentelijk reglement onderworpen worden aan vergunningen.
- 12. In het kader van de strijd tegen ongezonde huisvesting moet de bevoegdheid van de burgemeester tot onbewoonbaarverklaring duidelijker omschreven worden. Dergelijke verklaring moet gekoppeld worden aan een wettelijke verplichting tot herhuisvesting.
- 13. Leegstand wordt best geregistreerd en bijgehouden in een databank die door iedereen op de huisvestingsmarkt kan worden geraadpleegd. De belastingen op leegstaande woningen moeten hoger liggen dan de sanctie die nu in dit verband voorzien is in de belasting op onroerende goederen. Leegstaande woningen kunnen bovendien door openbare besturen worden opgekocht.
- 14. Situaties waarin mensen eerst noodgedwongen een woning in slechte staat kopen en later geen geld hebben voor noodzakelijke werken, moeten worden vermeden. Er zijn dan ook meer middelen nodig voor formules zoals 'renoveren-verkopen' en 'huren-verkopen'.
- 15. Mensen die kosten maken om een woning aan te passen, moeten woonzekerheid krijgen.

- 16. De verhouding tussen de kwaliteit van een woning en de huur die een eigenaar vraagt, moet redelijk zijn.
- 17. Brussel en andere grote steden moeten ervoor zorgen dat mensen van alle lagen van de bevolking in de stad kunnen blijven wonen en dat er ook genoeg open ruimte en groen bewaard wordt. Niet alles mag worden opgeofferd aan de macht en de druk van de immobiliënmaatschappijen.
- 18. Het onderhouden van de straten en het opruimen van het straatbeeld zijn even nuttig (en goedkoper) dan stads- en dorpskernvernieuwing, die vaak veel middelen opsloopt.

ONDERWIJS

- 19. De principes van het Elkaar Ontmoetend Onderwijs zijn zinvol en kunnen aangevuld worden. Het betreft een aangepast onderwijs van het Nederlands, een onderwijs in de eigen taal en cultuur, en culturele uitwisseling en contacten tussen Belgische- en migrantenkinderen.
- 20. In elke provincie wordt best een onderwijscoördinatiepunt opgericht dat met de verschillende onderwijsnetten (gemeenschapsonderwijs, katholiek onderwijs, gemeentelijk en provinciaal onderwijs) onderwijsplannen en werkingsmodellen voor de scholen ontwikkelt.
- 21. Een gespecialiseerd taalonderwijscentrum kan eveneens een belangrijke ondersteuning bieden.

- 22. In de opleiding van leerkrachten moet aandacht worden besteed aan het onderwijskundig en sociaal omgaan met migrantenkinderen. Voor leraars die al aan de slag zijn, is bijscholing op dit vlak aangewezen.
- 23. Het zou ideaal zijn dat, zeker in de kleuter- en lagere scholen, niet méér dan een kwart tot 30 % van de kleuters en leerlingen migrantenkinderen zijn. Als het Europese kinderen betreft, kan deze norm opgetrokken worden tot 50 %. In het secundair onderwijs kan hiervoor ook nog rekening worden gehouden met de aard van de opleiding. Overleg tussen verantwoordelijken van de onderwijsnetten in gemeenten en op Vlaams niveau is in dit verband aangewezen.
- 24. Het koninklijk commissariaat is in ieder geval gekant tegen 'witte scholen' (met minder dan 5 % migrantenkinderen) in 'zwarte wijken' (met dus overwegend migranten).
- 25. Bij de toekenning van (bijkomende) middelen aan de scholen mag niet alleen rekening worden gehouden met de nationaliteit van de leerlingen, maar moeten ook genaturaliseerde kinderen in aanmerking komen.
- 26. Scholen die inspanningen leveren om de integratie van migrantenkinderen en -jongeren te bevorderen, moeten worden 'beloond'.
- 27. Voor het Elkaar Ontmoetend Onderwijs en het onderwijs in de eigen taal en cultuur moeten bij voorrang leerkrachten van de tweede generatie met een Belgisch diploma worden aangetrokken.

- 28. Gastleerkrachten die door de ambassades betaald worden, moeten het Nederlands voldoende beheersen.
- 29. Een bijkomend jaar in het beroepsonderwijs waar migrantenjongeren oververtegenwoordigd zijn, moet de aansluiting met het hoger onderwijs alsnog mogelijk maken.
- 30. Migrantjongeren moeten meer georiënteerd worden naar het algemeen vormend secundair onderwijs of minstens naar het technisch secundair onderwijs.
- 31. Het deeltijds onderwijs, dat jongeren voorbereidt op en begeleidt naar werkervaring in bedrijven en leerwerkplaatsen, moet een aangepaste begeleiding van de kandidaat-migranten voorzien.
- 32. Migrantjongeren moeten ook meer toegang krijgen tot middenstandsopleidingen.
- 33. Toezicht op de wettelijke leerplicht tot 18 jaar is noodzakelijk.

JEUGD

- 34. Er moeten meer middelen en meer mensen komen voor het jeugdwelzijnswerk bij migranten.
- 35. In de bijzondere jeugdzorg moeten alle (buiten)gerechtelijke tussenkomsten beter geregistreerd worden om te kunnen nagaan hoe in de jeugdbescherming wordt omgegaan met migrantenjongeren.

- 36. Instellingen en andere opvangvormen in de bijzondere jeugdzorg (thuisbegeleiding, zelfstandig begeleid wonen, enzovoort) moeten rekening houden met de achtergronden en godsdienstige beleving van migrantenjongeren.

VORMING EN CULTUUR

- 37. Pas ingeweken en langdurig werkloze migranten moeten aangepaste cursussen Nederlands (of Frans) volgen. Migranten die zich bewust aan deze verplichting onttrekken, moeten een sanctie krijgen.

NATIONALITEIT

- 38. De verwerving van de Belgische nationaliteit door migranten sluit alvast wettelijke discriminaties op grond van de nationaliteit uit. Belg-zijn impliceert het recht op verblijfszekerheid, sociale voorzieningen, burgerlijke en politieke rechten, enzovoort. Belg-zijn houdt uiteraard ook plichten in. In een éénwordend Europa neemt het belang van de nationaliteitsverwerving af voor burgers uit andere lidstaten van de Europese gemeenschap. Voor onder meer Turken en Marokkanen neemt dit belang nog toe.

Als hoofdlijnen worden weerhouden : het versoepelen van de naturalisatieprocedure voor migranten van de eerste generatie ('de nieuwkomers'), het vergemakkelijken van de verwerving van de Belgische nationaliteit voor migranten van de tweede generatie (de kinderen van de migranten van de eerste generatie), het automatisch toekennen van de Belgische nationaliteit aan migrantenkinderen van de derde generatie.

deren van de derde generatie. De basisregel voor deze laatste moet zijn : Belg is het kind dat geboren wordt in België uit een ouder die zelf in België geboren is.

INKOMEN, TEWERKSTELLING EN BESTAANSZEKERHEID

- 39. Migranten die voor onbepaalde duur in ons land mogen verblijven, moeten ontslagen worden van de vereiste arbeidskaart om te kunnen werken.
- 40. Migranten die voor onbepaalde duur in ons land mogen verblijven en een zelfstandige activiteit willen uitoefenen, moeten ontslagen worden van de vereiste beroepskaart.
- 41. Migranten moeten de kans krijgen om bepaalde functies bij de overheid waar te nemen, met andere woorden : om ambtenaar te worden. Uitzondering wordt gemaakt voor taken die bijvoorbeeld te maken hebben met de staatsveiligheid en het openbaar gezag. De interministeriële conferentie voor het migrantenbeleid besliste in maart 1990 dat vreemdelingen toegang krijgen tot contractuele overheidsbanen. Gemeenten in het bijzonder worden aangespoord om van deze mogelijkheid gebruik te maken.
- 42. Migranten moeten een rechtmatig deel krijgen in de zogenaamde 'opsloppingsprogramma's' (gesubsidieerde contractuelen).
- 43. Met betrekking tot de beroepsopleiding, bij- en omscholing moeten er speciale inspanningen gedaan worden

voor werkloze migranten. Voorbeelden zijn : het aanpassen van psycho-technische (toelatings)proeven, het organiseren van 'voorschakelingsinitiatieven' of instaprogramma's die onder meer de klemtoon leggen op de kennis van Nederlands of Frans en op de beheersing van de technische taalkennis in de gekozen opleiding, enzovoort.

- 44. Er is meer samenspraak en overleg tussen de arbeidsbemiddelingsdiensten van de overheid en de private ondernemingen nodig. Aan elke subregionaal tewerkstellingscomité is daarom een werkgroep 'onderwijs en arbeid' verbonden, waarin ook een vertegenwoordiger van het migrantenwerk een plaats moet krijgen.
- 45. Migranten moeten erkend worden als een risicogroep onder de werkzoekenden. Dit werd overigens bevestigd door het jongste interprofessioneel akkoord voor de private sector, dat onder meer een werkgeversbijdrage van 0,25 % van het brutoloon voorziet om de arbeidskansen van langdurig werklozen via een Tewerkstellingsfonds te verhogen.
- 46. De illegale tewerkstelling in de bedrijven en kantoren, op de industrieterreinen en werven moet strenger gecontroleerd worden.
- 47. De immigratiestop van 1974 blijft geldig (behalve dus voor gezinshereniging en vluchtelingen). Afwijkingen om economische redenen - het aantrekken van contingenten buitenlandse werknemers in bepaalde bedrijven (bijvoorbeeld lassers, monteurs) - moeten streng bewaakt worden en ten minste voorgelegd worden aan de paritaire comités

van de betrokken bedrijfssectoren en aan de subregionale tewerkstellingscomités.

- 48. De aanwezigheid van migranten in de overlegorganen van de ondernemingen (ondernemingsraad, comité veiligheid en gezondheid) moet worden gestimuleerd.
- 49. Wat het gewaarborgd inkomen voor bejaarden, de toelagen aan gehandicapten en het bestaansminimum betreft, moet de vereiste Belgische nationaliteit geleidelijk aan afgeschaft worden voor migranten die voor onbepaalde duur in ons land verblijven.

DE ISLAM

- 50. Het verkiezen van een Hoge Raad van de Islamieten in België, die kan optreden als de vertegenwoordiger van de islamitische gemeenschap in ons land.
- 51. Wat de problematiek van de leerkrachten islamitische godsdienst met een vreemde nationaliteit betreft, wordt vooral gepleit voor nieuwe normen die verband houden met de kennis van het Nederlands en Frans, met de kwaliteit van hun opleiding en met hun diploma's.

STRIJD TEGEN RACISME EN VREEMDELINGENHAAT

- 52. Het opnemen van lessen over mensenrechten, racisme en de geschiedenis van de immigratie in de onderwijsprogramma's.

- 53. Het aanmoedigen en op elkaar afstemmen van integratiegerichte acties van grote sociale organisaties (bijvoorbeeld vakbonden, ziekenfondsen), gespecialiseerde instanties (bijvoorbeeld de Liga voor de Rechten van de Mens) en van het verenigingsleven.
- 54. Het vormen van politiemensen en personeelsleden van openbare diensten met betrekking tot de omgang met migranten.
- 55. Het scheppen van een beveiligend klimaat voor de bejaarde bevolking in steden en gemeenten.
- 56. Justitie, politie, gemeentelijke administraties en andere dienstverlenende instellingen moeten op de hoogte worden gebracht van de draagkracht van de wet van 30 juli 1981, die daden van racisme en xenofobie bestraft. De Minister van Justitie moet bovendien aandringen op een effectieve toepassing van deze wet.
- 57. De oprichting van een nationaal centrum tegen de discriminatie en voor de integratie van migranten, verder een Centrum voor Etnische Gelijkheid genoemd.

BEELDVORMING

- 58. In de audio-visuele media (radio en televisie) moeten migranten meer aan bod komen (nieuwslezers, spelprogramma's, kinderprogramma's).

MIGRANTENVROUWEN

- 59. Er is nood aan een systematische aanpak van de alfabetisering van de migrantenvrouwen van de eerste generatie.
- 60. Migrantenvrouwen moeten meer en actiever betrokken worden bij het onderwijs van hun kinderen.
- 61. Migrantenmeisjes moet worden belet de school voortijdig te verlaten. Zij moeten bovendien aangemoedigd worden om toekomstgerichte (beroeps)opleidingen te volgen.

GEZIN

- 62. De tijd voor de afgifte van een visum aan migranten in het kader van de gezinshereniging moet tot een strikt minimum worden beperkt.
- 63. Over de aanvraag van een migrant uit een land van buiten de Europese gemeenschap om in het vreemdelingenregister te worden ingeschreven, moet binnen de zes maanden beslist worden. Langer uitstel heeft ingrijpende gevolgen voor de arbeidsvergunning, de kinderbijslag, het recht op werkloosheidsuitkeringen, enzovoort.
- 64. Deze regels moeten mee helpen voorkomen dat schijnhuwelijken (tussen Belgen en migranten) worden voltrokken. Sommige migranten proberen immers langs deze weg sneller een verblijfsrecht of de Belgische nationaliteit te verwerven.

- 65. Tussen België en Marokko moet een akkoord een einde stellen aan de problemen in verband met echtscheiding en het hoederecht over de kinderen. Zogenaamde 'legal kidnapping' moet worden uitgesloten. De onderhandelingen over dit akkoord zijn intussen afgerond en wachten alleen nog op een concrete formalisering.

SOCIAAL WERK EN WELZIJNSZORG

- 66. Begeleidingsdiensten, integratiecentra en migrantenwerkingen moeten beter betoelaagd worden en ook meer betrokken worden bij de voorbereiding en uitwerking van het lokale beleid.

GEZONDHEIDSZORG

- 67. Het verband tussen goede huisvesting en gezondheid ligt voor de hand (zie hoger). Voor het verband tussen de tewerkstelling en de gezondheid van migrantenwerknemers geldt hetzelfde. Vaak verrichten ze immers werk dat meer risico's inhoudt voor de gezondheid. Gepleit wordt voor een studie over de medische controle en voor een training van arbeidsgeneesheren en verzekeringsdeskundigen inzake de omgang met en de ziektebeleving van migranten.
- 68. Goede gezondheidsvoorlichting en -opvoeding vergt aangepast informatiemateriaal (de opvattingen van migranten over ziekte en gezondheid, het taalprobleem, enzovoort). Een bijzondere inspanning hiervoor kan ook worden gedaan in het onderwijs voor migrantenkinderen.

- 69. Medisch en verplegend personeel moeten de gelegenheid krijgen om bijscholingscursussen te volgen.
- 70. De diensten van Kind en Gezin vervullen een centrale rol in de pre- en peri-natale zorg. In het kader van hun zuigelingenraadplegingen kan werk gemaakt worden van een anticonceptiebeleid om ongewenste zwangerschappen te voorkomen. Het inschakelen van tolken en interculturele werksters is eveneens aangewezen.
- 71. In regio's waar veel migranten wonen (Limburg, Brussel, Gent, Antwerpen), moet dit gegeven bij de uitbouw van de geestelijke gezondheidszorg bijzondere aandacht krijgen.

CLANDESTIENE IMMIGRANTEN

- 72. Migranten die niet gemachtigd of gerechtigd zijn om in België te verblijven (hun aantal wordt op 70.000 tot 90.000 geschat), kunnen allicht beter in een aparte inrichting dan in een gevangenis ondergebracht worden vooraleer ze het land worden uitgezet. Voor deze repatriëring zijn meer middelen nodig. Het principe van het verwijderen van clandestiene immigranten en geweigerde kandidaat-vluchtelingen van het grondgebied wordt niet aangevochten.
- 73. Ernstige controle op werkgevers (en tussenpersonen) moet gekoppeld worden aan strengere geldstraffen voor wie clandestiene vreemdelingen tewerkstelt.
- 74. Alleen in uitzonderlijke situaties kan een regularisatie van bepaalde clandestiene immigranten overwogen wor-

den (bijvoorbeeld de echtgenoot van een migrant die eerder in het kader van een gezinshereniging naar België is gekomen, migranten van de tweede en derde generatie die ondanks een verwijderingsmaatregel in ons land zijn gebleven omdat hun gezinsleden hier verblijven en ze zelf geen banden meer hebben met hun land van herkomst, migrantenjongeren ouder dan 22 jaar die hun ouders naar hun land van herkomst hebben vergezeld maar later toch weer naar België zijn teruggekomen).

ZIGEUNERS EN WOONWAGENBEWONERS _____

- 75. In elke gemeenschap moet één minister de bevoegdheid hebben over deze bevolkingsgroep. Onthaal en opvang op aangepaste (doorgangs)terreinen zijn sleutelgegevens in dit beleid.

GEMEENTELIJK MIGRANTENBELEID _____

- 76. De kansarmoedegelden waarover de Vlaamse gemeenschap beschikt (gelden die voortvloeien uit het nationale akkoord omtrent de schulden van de grote steden), moeten besteed worden aan een armoede- én migrantenbeleid. Het gaat om een bedrag van ongeveer 2 miljard frank dat in de periode 1990-1998 ieder jaar opnieuw beschikbaar is. Zoals eerder al gesteld, worden deze middelen besteed via het Vlaams Fonds voor de Integratie van de Kansarmen (1,1 miljard voor 15 steden die minstens een vierde van de hen toegewezen middelen aan migranten moeten besteden). Het resterende geld gaat naar projecten en initiatieven van de OCMW's.

- 77. In de gemeenten en in sommige grootstedelijke wijken moet gesleuteld worden aan een veiliger leefklimaat. Dit kan onder meer wanneer meer en strenger aandacht besteed wordt aan straatbeeldverfraaiing, wanneer migrantenjongeren en -werklozen 'van de straat worden gehouden' door opleidings- en werkgelegenheidsinitiatieven, wanneer neutrale wijkagenten en migrantenhulpagenten in concentratiebuurten ingeschakeld worden, wanneer in kansarme wijken goed uitgeruste scholen uitgebouwd worden, enzovoort.
- 78. Contacten, overleg en inspraak tussen de gemeentelijke overheid en migrantengroepen moeten permanent en op een gestructureerde manier georganiseerd worden.
- 79. Steden en gemeenten waar veel migranten verblijven, moeten hun ambtenaren en politiemensen vorming geven over de migrantensituatie en over de omgang met deze migranten.

TERUGKEERBELEID _____

- 80. Een beleid dat gericht is op de terugkeer van migranten zal miljarden kosten en weinig of geen vruchten afwerpen. Alleen wanneer migranten bewust en vrijwillig voor een terugkeer kunnen kiezen, kan dit verdedigd worden (zie verder).

T I E N H E F B O M E N

Drieduizend bladzijden tekst in verschillende deelrapporten, honderden suggesties om de integratie van migranten te bevorderen en tien nuttige voorstellen om hun inpassing effectief te realiseren : dit is samengevat tot nu toe het werk van het koninklijk commissariaat voor het migrantenbeleid geweest, dat uitdrukkelijk op ingrepen van de overheid was gericht.

Deze tien hefbomen voor een migrantenbeleid werden door koninklijk commissaris Paula D'Hondt in het boekje 'Mens voor mens' * omschreven als "de grootste gemene deler waarrond alle democratische partijen in België zich zouden kunnen scharen".

1. Het verwerven van de Belgische nationaliteit voor kinderen van migranten (of het versoepelen van de procedure voor de tweede generatie) en voor hun kleinkinderen (het automatisch toekennen aan de derde generatie).

Een nieuwe wetgeving beantwoordt inmiddels in grote lij-

* Paula D'Hondt, *Mens voor mens*, Uitgeverij Kritak, Leuven, 1991, p. 28-29

nen aan dit voorstel. Voor de eerste generatie migranten – "de nieuwkomers", aldus Paula D'Hondt – verdwijnt het onderscheid tussen de gewone en grote naturalisatie en is de termijn van de procedure herleid tot één jaar. Alleen de grote naturalisatie geeft de migrant politieke rechten. De migranten van de tweede generatie verwerven de Belgische nationaliteit na een eenvoudige verklaring bij de ambtenaar van de burgerlijke stand. Deze verklaring kan afgelegd worden door de ouders van een migrantenkind (indien het kind jonger is dan 12 jaar en de ouders sinds de geboorte van het kind in België verblijven), of door een migrantenjongere tussen 18 en 30 jaar die al sinds zijn geboorte in ons land verblijft. Hij moet in dat geval de militaire verplichtingen vervullen. Migrantten van de derde generatie ten slotte worden automatisch Belg als hun ouders in België geboren zijn en in de vijf jaar voor de bewuste geboorte in ons land verbleven.

Hoewel de nationaliteitsverwerving en het stemrecht voor migranten in elkaars verlengde liggen, is het koninklijk commissariaat toch niet opgekomen voor dat stemrecht. Er zijn verschillende redenen voor. Ten eerste is er de vaststelling dat geen enkele van de huidige meerderheidspartijen voorstander is van dat stemrecht, hoewel de vrees voor grote stemverschuivingen niet gegrond lijkt te zijn. Bovendien gaat de discussie vooral over het stemrecht op gemeentelijk vlak en zou een beslissing terzake in 1994 – het jaar van de volgende gemeenteraadsverkiezingen – nauwelijks nog vruchten afwerpen. Met andere woorden : het effect zou pas in het jaar 2000 zichtbaar worden en in die context wil het koninklijk commissariaat geen nodeloze energie verspillen. In plaats daarvan pleit het voor een actieve promotie van de nationaliteitstoekenning aan migranten van de tweede gene-

ratie, die dan als Belg – ook op nationaal vlak – stemrecht verwerven. Zo worden twee vliegen in één klap gevangen.

2. Een gevoelige kwaliteitsverbetering van het onderwijs, waarvan iedereen – Belgen en migranten – beter wordt en waarin iedereen zich ook herkent.

De inspanningen die de Vlaamse gemeenschap zich momenteel op dit vlak getroost, beantwoorden volgens het koninklijk commissariaat aan dit voorstel. Het wordt zelfs beschouwd als de belangrijkste verwezenlijking tot nu toe. Voor de basis- en secundaire scholen in Vlaanderen wordt in de komende jaren telkens bijna 800 miljoen extra uitgetrokken om onder meer de minder goede schoolresultaten van migrantenkinderen op te trekken, hun leerachterstand weg te werken en hun schoolambities te verhogen. Deze extramiddelen zijn goed voor ongeveer 800 bijkomende leerkrachten in het migrantenonderwijs.

Klemtonen van het beleid zijn: het meer individueel begeleiden van de migrantenkinderen en het aanmoedigen van contacten tussen migrantenouders en de scholen; het bevorderen van de contacten tussen Vlaamse- en migrantenkinderen; het belang van de Nederlandse taal, in het bijzonder voor kinderen die nog niet lang in ons land verblijven; het onderwijs in de eigen taal en cultuur.

Het koninklijk commissariaat meent dat de Vlaamse gemeenschap zo een spreidingsbeleid – in de mate van het mogelijke – aanmoedigt. Scholen krijgen meer middelen en meer Belgische leerkrachten kunnen aan de slag. Kansarme Belgische kinderen genieten mee van deze bijkomende inspanningen. Migrantenkinderen blijven vertrouwd met

de eigen taal en cultuur, terwijl ze tegelijk het Nederlands onder de knie krijgen.

3. Aandacht bij voorrang voor de samenlevingsproblemen in buurten waar zeer veel migranten wonen.

In dit verband verwacht het koninklijk commissariaat veel van de gemeentebesturen die het dichtst bij het dagelijkse samenleven van Belgen en migranten staan.

Praktisch en haalbaar is de aandacht voor het straatbeeld en de netheid in deze buurten en voor het onderhoud van de huizen. Feitelijke onbewoonbaarheid en verkrotting moeten worden tegengegaan. Aansluitend speelt ook de veiligheid – als objectief gegeven, maar ook in de persoonlijke beleving van mensen die migranten in hun omgeving zien intrekken – een belangrijke rol. Het laatste probleem mag niet overroepen worden, maar is op sommige plaatsen wel reëel, zodat politici hun verantwoordelijkheid moeten opnemen. Als de politie en rijkswacht op de hoogte blijken te zijn van activiteiten van een bende jonge delinquenten in een bepaalde wijk of buurt, hebben de bewoners er terecht weinig begrip voor dat niet wordt opgetreden en groeien de frustraties.

4. De kennis van de streektaal (Nederlands of Frans) is een elementair gegeven, en niet alleen met het voor de hand liggende argument dat deze kennis de migranten helpt bij het zoeken naar werk en dus bij hun sociale promotie. Het is een even simpel als noodzakelijk middel om het contact, om een gesprek tussen migranten en Belgen mogelijk te maken.

Het belang van de Nederlandse taal in het onderwijs werd hier eerder al beklemtoond. Midden april 1990 werd boven-

dien door de zogenaamde interministeriële conferentie voor het migrantenbeleid beslist dat in het kader van beroepsopleidingen aangepaste cursussen Nederlands en Frans moeten worden georganiseerd. Deze cursussen zijn verplicht voor langdurig werkloze migranten en voor migranten die in België aankomen en werkloos zijn.

5. Zolang niet alle Belgische werklozen aan de slag zijn, kunnen er geen afwijkingen op de immigratiestop van 1974 toegestaan worden.

Het koninklijk commissariaat is bijvoorbeeld tegen het aanwerven van Hongaarse jonge vrouwen als verpleegkundigen in ziekenhuizen, terwijl veel Marokkaanse meisjes die in België wonen, in aanmerking komen voor een opleiding in de verpleegkunde. Een gelijkaardige houding blijkt uit een ander voorbeeld, namelijk het aantrekken van een zogenaamd contingent lassers uit het buitenland omdat ze niet op de Belgische arbeidsmarkt te vinden zouden zijn. Het zou beter zijn, volgens het commissariaat, eerst in eigen land en over de gewestgrenzen heen regelingen te treffen om dringende tekorten aan bepaalde geschoolde arbeidskrachten aan te vullen. Bovendien verwerft België door deze contingentenregelingen een reputatie waardoor andere vreemdelingen langs onwettelijke wegen in ons land werk proberen te vinden. Contingenten vreemde arbeidskrachten lokken met andere woorden onwettelijke situaties uit. Het koninklijk commissariaat kan zich alleen verzoenen met contingenten- of stageafspraken die passen in het kader van een beleid dat Oosteuropese landen wil steunen. Het moet dan wel duidelijk worden uitgelegd aan de publieke opinie.

6. In wijken en gemeenten moeten goed geïntegreerde mi-

granten met de nodige bekwaamheden, via het openbaar ambt, een voorbeeldfunctie krijgen.

Deze regel moet volgens het koninklijk commissariaat niet overal en zonder meer toegepast worden. In wijken en gemeenten waar veel Turken, Marokkanen en andere migranten wonen, ligt het evenwel voor de hand dat sommigen onder hen bijvoorbeeld aan het werk kunnen op een gemeentelijke sport- of cultuurdienst, bij de politie of de technische dienst. Deze mogelijkheid bestaat overigens (bijvoorbeeld via het statuut van gesubsidieerde contractueel) en wordt in sommige gemeenten en steden 'in stilte' benut.

7. Er is alleen plaats voor een islam die zich goed integreert en die de westerse waarden respecteert.

Naast de hele problematiek van de leerkrachten islamitische godsdienst met een vreemde nationaliteit, geeft het koninklijk commissariaat in het eerste rapport van november 1989 toe de fout te hebben gemaakt een uit- en afgewerkt voorstel op tafel te leggen in verband met een vertegenwoordigend orgaan van de moslimgemeenschap in België. Tussen haakjes : de islam is in België al sinds 1974 wettelijk erkend als godsdienst.

Het koninklijk commissariaat pleitte voor een snelle oprichting van een democratisch verkozen Hoge Raad van de Islamieten in België. In de moskeeën zouden de moslims hun vertegenwoordigers en een aantal gecoöpteerde leden kunnen kiezen. De regering zou de procedure daartoe vastleggen. Onder meer dit laatste heeft voor discussies gezorgd met de imam en zijn omgeving in het Islamitisch Cultureel Centrum in Brussel en heeft geleid tot zelf geor-

ganiseerde, maar door de Belgische overheid niet erkende verkiezingen.

Het gevolg was dus dat het voorstel van het koninklijk commissariaat uit vele hoeken afgeschoten werd, maar ook dat nooit echte alternatieven geformuleerd werden. Als een soort overgangsformule is inmiddels een Raad der Wijzen geïnstalleerd. In deze raad, die de bal feitelijk in het kamp van de moslims zelf heeft gelegd, wordt getemporiseerd en zijn er discussies tussen Marokkanen en Turken aan de gang die tot een verzakelijk voorstel moeten leiden.

8. Er kan alleen in zakelijke termen over de selectieve reïntegratie of terugkeer van migranten naar hun thuisland gesproken worden.

Het koninklijk commissariaat wil het idee van een terugkeerbeleid niet lanceren of promoveren omdat het bij de publieke opinie de illusie zou wekken dat er twee gelijkwaardige groepen van migranten bestaan: zij die zich willen inpassen, en anderen die willen terugkeren. Overigens keren nu ook al enkele duizenden migranten per jaar terug naar hun land, zonder premie of enige andere steun. In een studie over de financiële en economische aspecten van het migrantenbeleid (zie verder) wordt geschat dat tussen nu en het jaar 2010 zowat 300.000 mensen België zullen verlaten.

Aan de andere kant heeft het koninklijk commissariaat geen bezwaar tegen het vergemakkelijken van een terugkeer voor migranten die dat echt wensen. Een voorstel in dit verband, dat echter (nog) niet is overgenomen, geldt voor oudere werkloze migranten van de eerste generatie die een terugkeer overwegen. Zij wachten daartoe vaak op hun pensioen.

Sommigen proberen ook de werkloosheidsperiode regelmatig af te wisselen met ziekteperiodes die hen toelaten met herstelverlof in hun land te gaan. Het commissariaat vindt het zinvoller hen voor hun pensioen een kans op terugkeer te geven met behoud van bepaalde in België verworven rechten en met uitkeringsbedragen die kunnen worden aangepast aan de sociaal-economische situatie in het thuisland. Dit voorstel is trouwens ontleend aan de werkwijze in Nederland.

9. Een toekomstgerichte doorlichting van de clandestiene vreemdelingen die onder druk van de situatie in de Derde Wereld en Oost-Europa in België verzeild geraken.

10. De splitsing van een migrantenbeleid in enerzijds een vreemdelingenbeleid (dat dus kan steunen op onder meer een onderzoek van de clandestiniteit in België) en anderzijds een integratiebeleid. Dit punt wordt verder in dit boek nog uitgewerkt.

GELIJKE RECHTEN EN GELIJKE PLICHTEN

Al in haar eerste tussentijds rapport van november 1989 wees de koninklijke commissaris erop dat de toepassing van de Belgische wetgeving zowel 'ten gunste' als 'ten nadele' van de migranten speelt. 'Ten gunste', want de regelgeving waarborgt migranten een aantal wettelijke rechten. 'Ten nadele', omdat migranten zich aan de geldende regels moeten houden of met andere woorden ook plichten hebben.

Deze stelling volstaat echter niet om een reeks hardnekkige vooroordelen over migranten te ontzenuwen. Als hun rechten en plichten ter sprake komen, steken immers steevast enkele bekende beweringen de kop op. Migrantten zouden profiteren van de werkloosheidsuitkeringen, ze zouden 'kweken als de konijnen' om de kassen van de kinderbijslag te kunnen plunderen, en als het even kan, zouden ze ook nog op de kap van de OCMW's proberen te leven.

In een document van de Vlaamse administratie voor Gezin en Maatschappelijk Welzijn, geschreven in opdracht van welzijnsminister Jan Lenssens *, worden twintig van deze

* Administratie Gezin en Maatschappelijk Welzijn, Twintig vooroordelen over migranten en een weerlegging, Brussel, 1990

vooordelen opgesomd en vervolgens weerlegd. Algemeen wordt gesteld dat migranten die werken en dus belastingen en sociale bijdragen betalen, dan ook gebruik moeten kunnen maken van de wettelijke sociale voorzieningen. In de praktijk is er evenwel een aantal beperkingen, zoals de nationaliteitsvoorwaarde, en blijkt dat migranten in verhouding niet méér een beroep doen op deze voorzieningen dan Belgen.

Wat het recht op werkloosheidsuitkeringen betreft, zijn de administratieve rompslomp inzake werkvergunningen of bewijzen van werkprestaties drempels die voor migranten vaak hoger liggen dan voor Belgen.

Het aandeel van de vreemdelingen in het totaal aantal werklozen is weliswaar aanzienlijk groter dan hun aandeel in de actieve bevolking, maar toch blijft dat aandeel (14 %) al jaren ongeveer gelijk. Het grootste deel (een goede 60 %) van de werkloze migranten komt bovendien uit een ander land van de Europese gemeenschap.

Dat migranten relatief meer risico's lopen om werkloos te worden, heeft onder meer te maken met hun zwakke positie op de arbeidsmarkt omdat ze te weinig geschoold zijn, het Frans of het Nederlands onvoldoende beheersen, of omdat een werkgever gewoon de voorkeur geeft aan Belgische werknemers. Veel migranten werken ook in bedreigde sectoren, zoals de steenkoolmijnen of de staalnijverheid, of in sectoren, zoals de bouw, die gevoelig zijn voor de economische conjunctuur. Gaat het goed met de economie, dan is er veel werk op de werven. Gaat het slecht, dan kunnen de handen van de migranten het best gemist worden.

Plunderen migranten de kinderbijslag- en pensioenkas- sen ?

In 1987 betaalde de Rijksdienst voor Kinderbijslag voor Werknemers kinderbijslag uit voor 244.307 vreemde kinderen in België en 16.767 kinderen buiten België. De tweede groep kostte 670 miljoen frank in 1987. In 1979 slorpte deze post nog meer dan 900 miljoen op. Het bedrag daalt dus en spreekt de bewering tegen dat migranten gigantische hoeveelheden geld van de kinderbijslag naar het buitenland versassen. Overigens hebben burgers van de Europese gemeenschap recht op hetzelfde bijslagbedrag voor hun kinderen, of ze nu in België dan wel in het buitenland verblijven. Voor Turken en Marokkanen geldt deze regel niet. Marokkaanse en Turkse ouders hebben recht op kinderbijslag voor maximum vier kinderen in het buitenland en ook de bedragen verschillen naargelang van de afgesloten akkoorden (maximum 2.700 frank voor Marokkanen en 1.600 frank voor Turken).

Door het groter aantal kinderen bij de migrantenbevolking wordt globaal misschien meer kinderbijslag uitbetaald. De lage pensioenuitgaven voor deze bevolkingsgroep maakt dit dan weer ruimschoots goed. Onder de migranten zijn er minder bejaarden en de gepensioneerden kunnen vaak slechts een beperkte loopbaan met een laag loon bewijzen. Meer dan 85 % van de pensioenuitkeringen voor vreemdelingen gaat bovendien naar vreemdelingen uit andere landen van de Europese gemeenschap.

Migranten van buiten de Europese gemeenschap hebben – tenzij een akkoord tussen België en hun land van herkomst daarover anders beslist – geen recht op het gewaarborgd inkomen voor bejaarden of een tegemoetkoming voor mindervaliden. Verder hebben alleen migranten uit de Europese gemeenschap en erkende politieke vluchtelingen recht op

een bestaansminimum via het OCMW. Andere vreemdelingen kunnen uiteraard wel om hulp bij deze instelling aankloppen.

Of deze weerleggingen volstaan om de vooroordelen over migranten de kop in te drukken en de discussie over hun rechten en plichten met argumenten te onderbouwen, is zeer de vraag. Paula D'Hondt en het koninklijk commissariaat hebben contacten en daardoor kennelijk redenen genoeg om overtuigd te zijn van het tegendeel. De koninklijke commissaris loopt daarom al enige tijd met een nota in haar werktas die bruikbaar is voor dit debat. Onder de titel 'Gelijke rechten, gelijke plichten' wordt in deze nota een aantal concrete toepassingen en voorstellen geformuleerd. We zetten ze even op een rijtje.

– Leerkrachten die door ambassades van emigratielanden worden bezoldigd om onderwijs in de eigen taal en cultuur van de migrantenkinderen te verzorgen, moeten voldoende Nederlands of Frans kennen in afwachting dat deze lessen kunnen worden gegeven door leerkrachten van de tweede migratie. In de Vlaamse gemeenschap volgen de leerkrachten uit de herkomstlanden sinds het schooljaar 1989-1990 trouwens al een (inleidings)cursus Nederlands.

– Wat godsdienstleraren met een vreemde nationaliteit betreft, moeten er volgens het koninklijk commissariaat voor de islamleerkrachten nieuwe normen komen in verband met de kennis van het Frans en het Nederlands en ook inzake de kwaliteit van hun opleiding en diploma's. Vrijstellingen met betrekking tot de nationaliteit en de onderwijstaal mogen niet meer verlengd worden.

- Pas ingeweken en langdurig werkloze migranten zijn verplicht een cursus in de streektaal te volgen. In dit verband is er een inventaris opgesteld van de private en publieke instanties die dergelijke cursussen organiseren. Verder organiseert de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding aangepaste taalcursussen voor werkzoekende migranten. In de Franse gemeenschap worden op dit vlak inspanningen geleverd met het alfabetiseringswerk.

- De leerplicht tot 18 jaar geldt ook voor migrantenjongeren in het algemeen en voor jonge migrantenmeisjes in het bijzonder. Zij haken te veel en te vroeg af om thuis, in het gezin, te werken. De scholen moeten hier hun verantwoordelijkheid opnemen en de inspecties moeten een strenger toezicht op deze leerplicht houden.

- Aan het begin van de schoolloopbaan moet het kleuteronderwijs bij Turken en Marokkanen aangemoedigd worden omdat dit een goede opstap betekent naar het schoolsucces in het lager onderwijs en omdat dit migrantenkleuters vertrouwd maakt met schoolse leefregels en discipline.

- Op gemeentelijk vlak beschouwt het koninklijk commissariaat het scheppen van een beveiligend kader voor Belgische bejaarden mogelijk als een van de meest efficiënte maatregelen om racisme op te vangen en te voorkomen. Een onderdeel daarvan kan een gemeentelijk reglement in verband met geluidshinder zijn.

- Tegen vervuiling en aftakeling van wijken moet worden opgetreden. Huisvuil te vroeg langs de straat zetten of sluikstorten kan niet. Schoonmaak- en verfraaiingsacties, dorpskern- en stadsherwaardering zijn activiteiten die best in

overleg en in samenwerking met wijkbewoners - Belgen en migranten - georganiseerd worden.

- Gemeenten moeten er tevens op toezien dat migranten hun burgerlijke plichten correct vervullen. Ook migranten-handelaars moeten bijvoorbeeld de regels naleven in verband met sluitingsdagen en -uren, de hygiëne in hun winkel en van de aangeboden produkten, het bijhouden van een handelsregister, enzovoort.

- Er moeten gemeentelijke regels komen voor de inplanting van moskeeën (aantal, ligging, enzovoort).

- De legerdienst-verplichtingen gelden ook voor de migranten van de tweede en derde generatie die de Belgische nationaliteit verwerven. Migrantenvan de derde generatie die nu bij hun geboorte in ons land automatisch Belg worden, kunnen op 18 jaar niet van deze nationaliteit afstand doen om aan de dienstplicht te ontsnappen. Een aantal, voornamelijk Turkse migrantenjongeren kiest voor het behoud van een dubbele nationaliteit en zal dan ook met een dubbele militaire dienstplicht geconfronteerd worden. Dit moet in overleg tussen België en het land van herkomst geregeld worden.

MIGRANTEN BETALEN MEE

Discussies over de migrantenproblematiek zijn vaak zeer gevoelsgeladen. Niet-geargumenteerde beweringen moeten vooroordelen tegenspreken en omgekeerd. In december 1990 probeerde koninklijk commissaris Paula D'Hondt in het tweede cahier van haar derde rapport deze discussies een zakelijke toon te geven met een studie over de financieel-economische aspecten van een migrantenbeleid in België.

Deze studie schetst de inbreng in de Belgische economie van de Belgen, van vreemdelingen uit andere lidstaten van de Europese gemeenschap en van migranten uit landen van buiten de Europese gemeenschap. Deze schets beslaat de periode 1990-2010 en houdt rekening met vier gegevens: de evolutie van de bevolkingscijfers, de evolutie van de beroepsbevolking gekoppeld aan het bereikte opleidingsniveau van de drie bevolkingsgroepen, de wijze waarop ze worden ingeschakeld in het economische leven (of en welk werk ze vinden), en tenslotte het inkomen voor privaat verbruik en de overheidsinkomsten die voortvloeien uit belastingen en bijdragen aan de sociale zekerheid.

De studie formuleert enkele opmerkelijke conclusies. We zetten ze samengevat op een rijtje.

1. In de komende 20 jaar zal het aandeel van de migranten in de actieve bevolking (mensen van 18 tot 60/65 jaar) stijgen van 9,2 % naar 14,2 %. Met andere woorden: in 2010 is één op de zeven mensen in België een migrant die werkt, bijdraagt aan de sociale zekerheid en bijgevolg meebetaalt voor onder meer de pensioenen van de oudere mensen.

2. Als de overheid niets doet om de migranten te integreren, dan zullen ze economisch steeds verder achterop geraken. Vooral Marokkanen en Turken zullen hiervan het slachtoffer zijn. Zij zullen in 2010 ruim 10 % minder verdienen dan de Belgen en zelfs meer dan 20 % minder dan de andere EG-burgers in ons land.

3. Een aangepast en integratiegericht onderwijsbeleid kan het opleidingsniveau van de migranten verbeteren en op die manier ook hun kansen op de arbeidsmarkt in belangrijke mate verhogen.

4. Dat onderwijsbeleid is een hefboom voor de inpassing en de economische inschakeling van migranten. Aangepaste beroepsopleiding en bijscholing, taalcursussen, bijzondere stimulansen voor werkgevers bij de aanwerving van migranten, enzovoort, zijn andere voorbeelden om de inschakeling te bevorderen. Als migranten aldus hun inkomen uit arbeid in de komende 20 jaar met 3 % kunnen verhogen, leidt dit tot een groei van het bruto nationaal produkt (de waarde van alle goederen en diensten die we samen jaarlijks produceren) met 2 %. Hoewel in dit geval het inkomensverschil met de Belgen in 2010 nog 6,5 % zal bedragen, is dat inkomen tevens een belangrijk middel om zich in te passen in de Belgische samenleving. Migrantenvrouwen kunnen zich bijvoorbeeld op deze manier een betere huisvesting veroorloven of andere

nutsgoederen aanschaffen. Een hoger inkomen voor de migrant is vanzelfsprekend ook een goede zaak voor de staatskas, want hij of zij betaalt in dat geval meer belastingen en meer sociale bijdragen.

5. Ook deze studie maakt brandhout van een terugkeerbeleid en rekent voor dat zelfs het aanmoedigen van een vrijwillige terugkeer van de migranten een slechte zaak is voor de Belgische economie en voor de overheidsfinanciën. In de studie wordt er concreet van uitgegaan dat normaal al ongeveer 300.000 mensen het land verlaten in de periode 1990-2010. Verder wordt aangenomen dat 20 % van hen in aanmerking zou komen voor een terugkeerpremie. Als deze premie 200.000 frank bedraagt (overigens een laag bedrag), kost dit de staat over twee decennia 13,2 miljard frank of 660 miljoen frank per jaar. De winst die gemaakt zou worden door een vermindering van de uitgaven voor werkloze migranten maar ook door een vermindering van de inkomsten van de belastingen, is in dezelfde periode goed voor ongeveer 0,6 miljard frank of niet eens 30 miljoen frank per jaar. Een vrijwillig terugkeerbeleid brengt dus niet op, zoals sommigen verwachten, maar kost de staat op deze manier uiteindelijk 630 miljoen frank per jaar.

De studie over het financiële en economische gewicht van de migranten in de Belgische samenleving benadrukt sterk het belang van het onderwijsbeleid. Koninklijk commissaris Paula D'Hondt heeft in de voorbije twee en een half jaar nooit anders beweerd. Het onderwijsbeleid is voor haar de sleutel tot hun inpassing in onze samenleving, tot een algemene verbetering op termijn van hun levensstandaard en – zoals de bewuste studie aantoont – ook tot een rooskleuriger beeld van de economie en van de staatsfinanciën.

Uit de studie blijkt inderdaad dat de Vlaamse gemeenschap in het schooljaar 1989-1990 voor ruim 38.000 migrantenkinderen in het basisonderwijs en 18.500 migrantenleerlingen in het secundair onderwijs voor 320 miljoen frank bijzondere, doelgerichte uitgaven deed. In het schooljaar 1990-1991 ging het al om een bedrag van 438 miljoen frank. Indien deze inspanningen niet wezenlijk zouden worden verhoogd, stijgt het opleidingsniveau van de migranten uit landen van buiten de Europese gemeenschap tot 2010 zeer traag. Niet eens 10 % onder hen zou dan op de arbeidsmarkt komen met een diploma van het hoger onderwijs en slechts 17 % zou een opleiding in het hoger secundair onderwijs achter de rug hebben.

Een onderwijsbeleid dat daarentegen in concentratiescholen (met meer dan 30 % migrantenleerlingen) de integratie geleidelijk aan tot stand probeert te brengen, zou al opmerkelijk betere resultaten geven wat hun opleidingsniveau betreft (10 % niet-EG-migrant met een diploma hoger onderwijs en bijna een kwart niet-EG-migrant met een diploma van het hoger secundair onderwijs in 2010). Een dergelijk beleid, met onder meer aangepaste schoolstructuren, bijkomende ondersteuning voor concentratiescholen, aangepaste taallessprogramma's en speciale opleidingscursussen voor leerkrachten, kost de Vlaamse gemeenschap bijna 800 miljoen frank extra per jaar. Op nationaal niveau zou dit een meeruitgave van 2,4 miljard frank betekenen.

Een nog meer doorgedreven integratie-inspanning in het onderwijs – met een stimulans voor scholen die migrantenkinderen willen opnemen en zo dus het aantal concentratiescholen terugdringen, met aangepaste leerprogramma's voor migrantenkinderen, en met een goede basisopleiding en bij

scholing van Belgische- en migrantenleerkrachten – zou voor de Vlaamse gemeenschap een meeruitgave van bijna 1,4 miljard frank per jaar betekenen en voor het hele land van 4,2 miljard frank. De resultaten met betrekking tot het opleidingsniveau van niet-EG-migranten, en dus vooral Marokkanen en Turken, zouden evenwel nog sprekender zijn. Bijna 15 % onder hen zou in 2010 een diploma van het hoger onderwijs hebben en 30 % een diploma van het hoger secundair onderwijs.

Dat dit opleidingsniveau meer en betere kansen geeft op de arbeidsmarkt en de deur tot integratie of inpassing breder openzet, hoeft hier geen betoog meer. Zoals eerder al gesteld, heeft de Vlaamse gemeenschap intussen beslist om in de komende jaren telkens bijna 800 miljoen frank extra uit te trekken voor het migrantenonderwijs.

TWEE SPOREN VOOR DE EERSTE MINISTER

“Het koninklijk commissariaat voor het migrantenbeleid zal niet weg te denken zijn in de geschiedenis van België,” meent koninklijk commissaris Paula D’Hondt. Het is geen pretentie die haar inspireert. Haar persoon wordt niet in deze uitspraak betrokken, wel het werk van het commissariaat.

Als ze op 1 maart 1993 haar opdracht neerlegt, zal Paula D’Hondt geen verlenging van haar mandaat vragen, hoewel ze prat gaat op de benadering die ze van bij de start van het koninklijk commissariaat in maart 1989 koos en die naar eigen zeggen soms arrogant en agressief is. “Mijn opdracht is in essentie tijdelijk en door mijn aanpak geen tien jaar vol te houden. De formule zou slijten. Bovendien is een verlenging met enkele jaren slechts een gemakkelijksoplossing. De politici moeten nu hun verantwoordelijkheid opnemen,” vindt Paula D’Hondt.

In een onbewaakt moment – of was het integendeel een goed overwogen suggestie ? – schoof ze vice-premier Dehaene naar voor als valabale kandidaat om de hele migrantenproblematiek een periode onder zijn hoede te nemen.*

---

* Paula D’Hondt, *Mens voor mens*, Uitgeverij Kritak, Leuven, 1991, p. 25

Paula D'Hondt heeft inderdaad een groot vertrouwen in de intelligentie, de politieke macht en de doortastendheid van Jean-Luc, zoals ze Dehaene in informele momenten voortdurend noemt. De wegen van politici in de Brusselse Wetstraat zijn vaak ondoorgrondelijk, maar of minister Dehaene verderop ooit op deze wenk zal ingaan, is niet erg waarschijnlijk.

Een ander idee dat ze ooit opperde – het aanstellen van een staatssecretaris die uitsluitend belast zou worden met het integratiebeleid – heeft Paula D'Hondt laten varen. Ze vreest voor een politiek 'vuilnisbak-effect', waardoor deze staatssecretaris al snel alle moeilijke problemen voor zijn of haar deur krijgt. Bovendien blijft een staatssecretaris steeds werken onder de voogdij van een minister, en zijn politieke wrijvingen en zelfs geblokkeerde situaties niet uit te sluiten. Op deze manier wordt het immobilisme als het ware ingebouwd.

Paula D'Hondt en het koninklijk commissariaat stellen daarom twee kanalen voor om het werk verder te zetten : een politieke structuur die beleid maakt aan de ene kant, en een soort morele barometer van het racisme en de discriminatie in onze samenleving aan de andere kant.

In dit deel behandelen we het voorstel in verband met de politieke structuur. Migranten worden door Belgen nog zeer vaak als nieuwkomers gezien, terwijl er in ons land intussen toch al migranten van de tweede en derde generatie leven. Volgens het koninklijk commissariaat ligt de discussie over gastarbeiders in termen van 'blijven ze in ons land of moeten ze terugkeren naar hun land?' bovendien definitief achter de rug. Ten slotte is de immigratiestop van 1974 nog steeds van

kracht, zodat van migranten-nieuwkomers nog moeilijk sprake kan zijn.

De druk komt nu evenwel steeds meer uit een andere hoek, met name de vluchtelingenstroom uit de Derde Wereld en Oost-Europa, hoewel België met naar verwachting meer dan 40.000 asielzoekers sinds 1988 verhoudingsgewijs een nog vrij gunstige situatie kent. Ter illustratie : in 1990 dienden bijna 13.000 mensen in ons land een asielaanvraag in (0,13 % van de bevolking). In Duitsland waren er dat 200.000 (0,33 % van de bevolking), in Frankrijk 52.000 (0,09 %) en in Nederland 19.000 (0,14 %). De Verenigde Naties schatten dat over de hele wereld 14 miljoen vluchtelingen onderweg zijn.

Toch neemt de stoom op deze ketel toe. De felle discussie die in het najaar 1991 is losgebarsten over de traagheid van de procedures en de gespreide opvang van asielzoekers en erkende politieke vluchtelingen, wijst daarop. Er wordt om deze reden dan ook gepleit voor een tweesporenbeleid : een vreemdelingen- en een integratiebeleid. Daarmee zou het politiek-juridische handelen tevens beter aansluiten bij de realiteit.

Het *vreemdelingenbeleid* heeft betrekking op een uiteenlopende groep van mensen die ons land binnenkomt : asielzoekers, erkende politieke vluchtelingen, clandestienen, economische migranten die al dan niet in het kader van een zogenaamde contingentregeling tijdelijk in België aan de slag zijn, stagiairs die in ons land een werkopleiding krijgen of werkervaring opdoen via overeenkomsten tussen België en landen uit Oost-Europa, enzovoort. Het koninklijk commissariaat dringt voor dit vreemdelingenbeleid aan op een ernstige analyse, vergelijkbaar met de eigen inspanningen die

werden geleverd om inzicht te verwerven in de vele aspecten van het migrantenvraagstuk. Uit deze analyse moet de volgende nationale regering nuttige voorstellen kunnen pu- ren voor een optimaal vreemdelingenbeleid.

Het *integratiebeleid* is vooral een zaak van de gewesten en gemeenschappen, want zij dragen de verantwoordelijkheid voor onderwijs, huisvesting, tewerkstelling, enzovoort. Het slaat op de migranten die hier met hun gezinnen en families definitief aanwezig zijn. Of dan – onder meer ook door toedoen van de versoepelde wetgeving op de nationaliteits- verwerving – op termijn niet eerder sprake moet zijn van een *minderhedenbeleid*, is een vraag die het koninklijk commissariaat zich als zodanig niet stelt. De twee begrippen – integratie- en minderhedenbeleid – dekken elkaar weliswaar, maar er zijn toch duidelijke accentverschillen.

Het woord *minderheden* doet denken aan migrantengroeperingen, groepen met een eigen dynamiek, die een hele weg afleggen naar integratie door middel van zelforganisatie, door het vooruitschuiven van etnische woordvoerders, enzovoort. Dit wordt ook het *Angelsaksische model* genoemd. De aanpak in onder meer Nederland, Groot-Brittannië en de Verenigde Staten steunt op dit minority- of minderheids- principe. Daartegenover staat het zogenaamde *Latijnse model*, dat van de individuele migranten verwacht dat ze zich de waarden, normen, gewoonten en gebuiken van de meerderheid van de bevolking eigen maken. Migrant worden in dit geval zo weinig mogelijk als een groep benaderd.

In België worden elementen uit de twee modellen gehanteerd. Precies om deze vermenging te verwoorden, werd in het eerste rapport van koninklijk commissaris Paula D'Hondt

het begrip *inpassingsbeleid* gebruikt, een term die nadien echter niet uitdrukkelijk werd gepromoot om het taalgebruik in verband met het migrantenbeleid niet met wéér eens een nieuw woord nog ingewikkelder te maken voor de publieke opinie.

Toch valt op dat de taalgrens ook hier voor een zekere scheiding der geesten zorgt. Vlaanderen legt in zijn beleid meer klemtonen van het Angelsaksische model. De inspanningen op het vlak van onderwijs, met ook aandacht voor de eigen taal en cultuur van de migrantenkinderen, zijn hiervan een uiting en sluiten dus meer aan bij de benadering van een groep. Wallonië daarentegen leunt meer aan bij het Franse assimilatiemodel.

Taal en cultuur zouden hierbij een belangrijke rol spelen. De Franse taal geeft toegang tot een groter cultuuraanbod en waarden zoals gelijkheid en broederlijkheid. Franstaligen hebben in die zin minder begrip voor iemand die deze stap niet zet, of beter : ze beschouwen het als normaal dat een migrant of een vreemdeling in het algemeen deze stap wél zet. "Que vous parlez quand même Français," is een uitspraak die dit bevattelijk illustreert.

Vlamingen zijn door hun sociaal-culturele geschiedenis meer ethnocentrisch gericht, maar hebben tegelijkertijd begrip voor het ethnocentrisme van andere bevolkingsgroepen. Ze accepteren dat een Italiaan Italiaan of een Turk Turk wil zijn, op voorwaarde dat deze Italiaan en deze Turk respect tonen voor het ethnocentrisme van de Vlamingen. Omdat Vlamingen bovendien een georganiseerd volk zijn – met verenigingen, voorzitters, secretarissen en andere penningmeesters – zoeken ze dit ook in hun contacten met migranten, vinden ze

dat migranten zich eveneens in georganiseerde verbanden voor overleg moeten aandienen. Indien migranten in Vlaanderen en Wallonië zich - zoals in Nederland - meer in verenigingen organiseren, eigen verantwoordelijkheden vormen en eigen woordvoerders naar voren schuiven, dan gaat het toch in de richting van een echt minderhedenbeleid. Voorlopig zijn er in ons land echter weinig tekenen die daarop wijzen.

Intussen is de feitelijke politieke structuur waarvoor het koninklijk commissariaat pleit, dus geënt op de twee genoemde sporen : een vreemdelingen- en een integratiebeleid. De politieke eindverantwoordelijkheid voor beide ligt bij de eerste minister, ook omdat hij het best de link kan leggen met het Europese beleid dat - zeker voor het vreemdelingenbeleid - steeds dwingender wordt.

De eerste minister leidt in eigen land de al geteste formule van de interministeriële conferentie, die het beleid van de nationale departementen enerzijds, en de aanpak op het nationale niveau en van de gewesten en gemeenschappen anderzijds op elkaar afstemt. Deze conferentie, die gecoördineerde beslissingen honoreert, werd in het leven geroepen na de gemeenteraadsverkiezingen van 1988 toen het eclatante succes van het Vlaams Blok in een aantal steden, met Antwerpen voorop, een heuse stroomversnelling in het migrantenbeleid veroorzaakte.

Naast de eerste minister nemen ook de vice-premiers en de premiers van de gewest- en gemeenschapsregeringen in dit land deel (Vlaamse regering, Waalse gewestregering, Franse gemeenschapsregering, Duitse gemeenschapsregering en Brusselse gewestregering). Deze vijf premiers van de gewes-

ten en gemeenschappen hebben tevens één kabinetssmedewerker die uitsluitend met het integratiebeleid belast is. Ze moeten ook kunnen beschikken over een administratieve cel met mensen van verschillende departementen (onderwijs, huisvesting, tewerkstelling, enzovoort).

Ter ondersteuning van deze politieke structuur krijgt de eerste minister eveneens een beperkte cel van deskundigen bij de kanselarij. Deze deskundigen moeten het werk van de verschillende departementen op elkaar afstemmen. Zij verzorgen het secretariaat van de interministeriële conferentie. Zij zijn vooral een denktank die het beleid uitdenkt, commentarieert, voorstellen doet. Geen voorstellen mogen bovendien door anderen gedaan worden en geen nieuwe reglementeringen, wetten of decreten mogen tot stand komen, zonder dat ze door dit specialistenorgaan behandeld zijn. Dit moet een stroomlijning waarborgen die de basis legt voor een goed vreemdelingen-, onthaal- en integratiebeleid.

Deze denktank lijkt ten slotte in mindere of meerdere mate op het koninklijk commissariaat voor het migrantenbeleid, maar is precies door de politieke inbedding duidelijker op beleid en politiek handelen afgestemd. Het koninklijk commissariaat wil zijn techniciteit, kennis, wetenschap, databestand, contacten, enzovoort, overdragen als een nieuwe regering deze politieke structuren uitbouwt.

EEN WAAKHOND DIE BLAFT EN BIJT

De morele structuur – een soort barometer van het racisme en de discriminatie in de Belgische samenleving – is de concrete vertaling van een al vaker door Paula D'Hondt en het koninklijk commissariaat voor het migrantenbeleid geformuleerde droom : een Centrum voor Etnische Gelijkheid, naar het voorbeeld van de Commission for Racial Equality in Groot-Brittannië en het Landelijk Bureau Racismebestrijding in Nederland.

Aan de basis van dit Centrum voor Etnische Gelijkheid ligt opnieuw de integratiebenadering van het koninklijk commissariaat, met aan de ene kant dus de gedachte van de inpassing van migranten en aan de andere kant hun betrokkenheid en daadwerkelijke deelneming aan maatschappelijke activiteiten zoals arbeid, onderwijs, huisvesting en andere sociale voorzieningen. Inpassing en betrokkenheid veronderstellen en vragen een voldoende wederzijdse aanvaarding tussen Belgen en migranten, en tussen migrantengroepen onderling. Inpassing en betrokkenheid steunen, zoals eerder al gezegd, op een juiste dosering van rechten en plichten.

Het koninklijk commissariaat beseft dat de nationaliteits-

verwerving door migranten en hun gezinnen een belangrijk, maar geen afdoend middel is om de integratie te verwezenlijken. Het Belg-zijn is daartoe op zich evenmin een noodzakelijke voorwaarde. Het brengt wel een juridische gelijkheid inzake rechten en plichten met zich mee, maar lost de achterstand en achterstelling op het vlak van bijvoorbeeld tewerkstelling, onderwijs of huisvesting van migranten niet op.

Achterstelling is soms het gevolg van echte discriminatie op basis van ras, huidskleur of nationaliteit. Een andere keer gaat het om onbewuste vormen van discriminatie door werkgevers, ambtenaren, leerkrachten en andere maatschappelijke sleutelfiguren naar aanleiding van de beleving van hun culturele waarden en normen. Deze achterstelling werkt op haar beurt een achterstand in de hand of vergroot ze. Achterstand kan te maken hebben met inkomen, met een ontoereikende taalkennis, met een gebrek aan inzicht in de waarden, normen en verwachtingen van de Belgen, met het ingewikkelde administratieve raderwerk en de vreemde bureaucratistische spelregels, enzovoort.

Om hieraan doelgericht te sleutelen en niet alleen strafrechtelijk op te treden tegen racisme en xenofobie, blijkt uit buitenlandse ervaringen dat een specifieke opdracht op lange termijn van een onafhankelijke instelling met een moreel groot aanzien noodzakelijk is. Zij heeft een coördinerende, onderzoekende en bemiddelende taak als het gaat om de strijd tegen racisme en discriminatie. In België moet ze tevens zorgen voor een wederzijdse aanvulling en versterking van initiatieven op nationaal vlak, van bestaande instellingen en organisaties (zoals de Liga voor de Rechten van de Mens) en van de gemeenschappen met betrekking tot informatie en vorming over racisme en discriminatie.

"Er is veel discriminatie en racisme in de Belgische samenleving. Het is goed dat zij dit voor zichzelf vaststelt door middel van een morele barometer," zegt Paula D'Hondt. "Een Centrum voor Etnische Gelijkheid kan deze barometer aanreiken. Door deze discriminatie en dit racisme op te sporen en aan te klagen. Door te informeren en te sensibiliseren : in scholen, in het verenigingsleven, bij politie- en overheidsdiensten. Door inspanningen in te leiden op het vlak van de voorkoming. Door discriminatie en racisme bij de wortel proberen aan te pakken en wijzigingen van de wetgeving te inspireren. Van de wet op het racisme bijvoorbeeld is geweten dat het in de praktijk een heel mager beestje is. Hoewel het een beetje oneerbiedig klinkt, moet dit centrum een waakhond zijn die blaft én bijt."

Het koninklijk commissariaat heeft deze denkoefeningen over een Centrum voor Etnische Gelijkheid in een ontwerp-tekst gegoten. "Omdat politici dan gemakkelijker in termen van haalbaarheid kunnen denken en omdat op deze manier sneller de voetangels en schietgeweren in verband met de voorgestelde werking en samenstelling zichtbaar worden."

In het ambtelijke jargon van de ontwerp-tekst die het koninklijk commissariaat over het Centrum voor Etnische Gelijkheid op papier heeft gezet, wordt zijn opdracht algemeen als volgt omschreven. "De verwezenlijking van de gelijkheid voor de wet die aan Belgen en vreemdelingen gewaarborgd wordt door de grondwet en dit door elke vorm tegen te gaan van onderscheid, uitsluiting, beperking of voorkeur op basis van ras, huidskleur, afkomst of nationaliteit die tot doel heeft de erkenning, het genot en de uitoefening op voet van gelijkheid van de rechten van de mens en van de fundamentele vrijheden op politiek, economisch, sociaal of cultureel

gebied of op andere terreinen van het openbaar leven te niet te doen of aan te tasten."]

Het is de wens van Paula D'Hondt en het koninklijk commissariaat dat een nieuwe regering de oprichting van het Centrum voor Etnische Gelijkheid inschrijft in haar programma. Twee andere punten zijn daarbij belangrijk. Volgens de koninklijke commissaris moet dit centrum op nationaal niveau uitgebouwd worden en niet in de drie gemeenschappen. Wel moeten de inspanningen van deze gemeenschappen op elkaar afgestemd worden, zodat ze elkaar kunnen versterken. Ten tweede beklemtoont D'Hondt het morele gezag van de figuur die het centrum zal leiden. Eerder suggereerde ze de ministers van staat Grootjans, Henrion en Harmel en wijlen ACV-voorzitter Jef Houthuys als mogelijke kandidaten. Zelf stelt ze zich niet kandidaat voor een dergelijke functie. "Daarvoor ben ik veel te veel geëngageerd," vindt de koninklijke commissaris.

Verder zegt Paula D'Hondt nog : "Vele mensen kloppen bij het koninklijk commissariaat aan, kennelijk omdat ze elders niet meer terecht kunnen. Er is dus een groot bewustzijn nodig over de samenlevingsproblemen in dit land. We hebben zelf een belangrijke sociale strijd gekend. Mensen begrijpen soms niet dat ze nu datgene moeten delen, waarvoor ze zo hard gevochten hebben. Toch zien we dat deze humane strijd steeds meer een internationaal, een mondiaal karakter krijgt. Wat sommige extremisten aanrichten, kunnen we daarom geen vijftig jaar verdragen zonder dat we de schade en schande ondervinden. De vraag is of wij de moed en de veerkracht hebben om deze intens moeilijke jaren door te komen zonder dat we iets verliezen van de democratie en van onze menselijkheid."